

POLITIKA IDENTITETA U FILOZOFIJI AMY GUTTMAN

Tešija, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:419612>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**POLITIKA IDENTITETA U FILOZOFIJI AMY
GUTTMAN**

Marija Tešija

Split, 2023.

Odsjek za Filozofiju

Studij Hrvatskog jezika i književnosti i Filozofije

**POLITIKA IDENTITETA U FILOZOFIJI AMY
GUTTMAN**

Studentica:

Marija Tešija

Mentorica:

izv.prof.dr.sc. Marita Brčić Kuljiš

Split, srpanj 2023.

SADRŽAJ:

1. UVOD	
1.1.	1
2. PREDMET, PROBLEM I CILJ RADA	
2.1.	2
3. POJAM IDENTITETA	
3.1.	3
4. IDENTITET I GRUPE.....	6
4.1. IDENTITETNE I INTERESNE GRUPE	7
4.2. PODJELA IDENTITETNIH GRUPA	8
4.3. KULTURNE GRUPE	9
4.4. DOBROVOLJNE GRUPE	11
4.5. IDENTITET UNUTAR RELIGIJSKIH GRUPA	12
5. ODNOS INDIVIDUE I GRUPE	14
5.1 POSTIZANJE IDENTITETA UKLJUČIVANJEM I ISKLUČIVANJEM IZ GRUPE	16
5.2 PRITISAK I(LI) POTPORA VLADE	18
5.3 ODGOVOR DEMOKRACIJE NA DISKRIMINACIJU	18
6. ODNOS IDENTITETA I MOĆI	
6.1. VLAST I(LI) MOĆ	20
7. IDENTITET I IDEOLOGIJA	
7.1.	22
8. ZAKLJUČAK	25
9. POPIS LITERATURE	26

1. UVOD

1.1. Ovaj završni rad na temu "Politika identiteta u filozofiji Amy Gutmann prikazuje slojevitost identiteta, počevši od njegove osnovne definicije do prikaza njegove heterogenosti unutar naizgled homogenosti pojma. Prikazat će se odnos identiteta pojedinca i grupe te njihova međusobna prožetost na svim razinama životnog ciklusa. Osim toga, načinit će se presjek zamršenosti među granicama pojedinih grupa i opisati apsurdnost unutar dobrovoljnih grupa koje temelje svoj identitet na temelju ekskluzije pojedinih osoba zbog toga što se dijelovi njihova identiteta ne slažu u potpunosti s dominantnom grupom. Nadalje, prikazat će se opasnosti koju religijski identitet može stvoriti među svojim članovima kao i marginalizaciju ženskog spola za koji vrijede 'drugačija' pravila i kazne unutar pojedinih kulturnih grupa. Budući da većina identitetnih grupa pokušava svojim udruživanjem ostvariti bolju budućnost svojih članova, daje im se pozitivna kontacija pospješenja društva i društvenih prilika unutar demokracije koja je simbol jednakosti- jednakih prava i sloboda za svakoga bez obzira na ekonomsko-socijalni, etnički ili koji drugi kriterij.

2. PREDMET, PROBLEM I CILJ RADA

2.1. Predmet ovog završnog rada jest prikaz identiteta u filozofiji Amy Gutmann i pokušaj fokusa na pojmove identiteta kao temeljnog pojma ovog rada, a zatim prikaz kako se on gradi, razvija i koje su to njegove podjele u današnjem društvu prema osnovnoj literaturi Amy Gutmann i ostalim autorima navedima u popisu literature. Nastojat će se prikazati kompleksnost identiteta i njegovo filozofsko tumačenje tijekom povijesti. Navest će se neke ključne događaje primjerice pojave prvih zajednica, ali i država (društvenim ugovorom) te na kraju pojava identitetskih grupa, koji su izravno utjecali na podjele koje danas poznajemo i time kako ga i sama filozofija promatra unutar društvenog konteksta. Upoznat ćemo se s viđenjem identitea i drugih filozofa, uz Amy Gutmann, s ciljem da se objasni današnje shvaćanje problematičnosti identiteta i kompleksnosti shvaćanja njegove fleksibilnosti definiranja i podjele.

3. POJAM IDENTITETA

3.1. Pojam identiteta smatra se jednim od najkompleksnijih pojmova u pokušaju definiranja. Pojam sam po sebi nije problematičan, no skoro svaka grana znanosti, svaki žanr, sadrži ideju o tome što identitet predstavlja, no u ovome radu, bit će fokus na filozofskom poimanju identiteta i njegove podjele.

Prema internetskom izvoru Hrvatska enciklopedija, identitet se definira kao istovjetnost, potpuna jednakost; odnos po kojem je netko ili nešto (npr. biće ili svojstvo) jednako samo sebi, tj. isto; skup značajki koje neku osobu (ili svojstvo) čine onom koja jest ili onim što jest.¹

No u filozofiji, identitetu se pristupa drugačijim putem. Prema Rauniću, u identitetu, kao centralnom pojmu zapadne filozofije, prelamaju se temeljna ontološka, logička, etička pitanja i druga pitanja zapadne filozofije.²

Već je i Aritotel u svojim ranim spisima govorio o identitetu. U svojim studijama pokušao je prikazati identitete kao nerazpoznatljive. To je mišljenje nekoliko filozofa dijelilo, no tijekom povijesti, smatralo se nedorečenim. Aristotelovo viđenje identiteta, Kenneth T. Barnes, u svom djelu "Aristotel o identitetu i njegovim problemima", naziva Aristotelov (Leibnizov zakon) koji tvrdi da je ako x identičan y , tada je atribut jednog, ujedno i atribut drugog.³ Aristotel je time, kako i u svojoj "Metafizici" naveo da se '*istes*' jednom kaže (o stvarima) prema prigotku, kao '*bijelo*' i '*obrazovano*' je isto, jer su pripadni istomu; a '*čovjek*' i

¹ identitet. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 23. 5. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=26909>>.

² Raunić, Raul. "Politika identiteta i demokratska pravednost." *Filozofska istraživanja* 31, br. 4 (2011): 719-734. <https://hrcak.srce.hr/82487>

³ Kenneth T. Barnes. "Aristotle on Identity and Its Problems." *Phronesis* 22, no. 1 (1977): 48–62. <http://www.jstor.org/stable/4182004>.

'obrazovano', jer je jedno pripadno drugome; dok je 'obrazovano' 'čovjek', jer je pripadno 'čovjeku': to oboje s tim jer se isto kaže 'obrazovan čovjek'.⁴

No, White navodi Aristotelov primjer jednosti kao kompleksnog i vrijednog detaljnijeg objašnjenja naočigled pojave nedosljednosti. Stoga, u svome navođenju jednosti i jednakosti ističe kako je nemoguće biti dosljedan koristeći se Aristotelovim primjerima. Aristotel 'isto' dijeli na tri skupine: 'isto u broju', 'isto u vrsti' i 'isto u rodu'.

Zaključno time, White navodi da su ova tri primjera istosti kao sva jednaka, no jasno je da su posljednja dva bitno različita od prvih, jer se čini da predstavljaju vrste (šire govoreći) sličnosti, dok prva ne. Ono što ih čini istima u vrsti ili rodu jednostavno je to što potpadaju pod istu vrstu ili rod, odnosno (ugrubo), dijele atribut koji im se pridaje na određeni način. Čak i ako na trenutak pretpostavimo da Aristotelov "isti po broju" (ovdje podijeljen u tri podsmisla; drugdje "isti po broju" dobiva sasvim drugačiji tretman) predstavlja nešto poput identiteta.⁵ Stoga, kada se komentira Aristotelovo stajalište o identiteu, važno je naglasiti da za njega to obuhvaća sve entitete i sve kategorije, budući da je bitak ono što omogućava pojam identitea.

Za razliku od Aristotela, Platon je promatrao na identitet iz drugačijeg kuta. Gerson time navodi kako je Platon u svom djelu "Sofist", sve opisivao putem svojih *ideja*. Stoga, on navodi kako se pet najviših rodova (bitak, kretanje, mirovanje, istovjetnost i drugotnost) međusobno odnose kao *zajedništvo* ili *složnost (koinōnía)*, kao da su te kategorije neki vokali što se javljaju u svakom izricanju ili nijekanju bitka. Stoga, identitet/sudioništvo – svagda u isti mah znači i obratno ili suprotno izricanje nebitka.⁶

Napretkom u povijesti, shvaćanje se identiteta nužno mijenjalo novim spoznajama i shvaćanjima individue i društva, stoga su filozofi poput Lockeja koji je komplicirano opisivao

⁴ Aristotel, *Metafizika*, Z 1, 1018a

⁵ White, Nicholas P. "Aristotle on Sameness and Oneness." *The Philosophical Review* 80, no. 2 (1971): 177–97. <https://doi.org/10.2307/2184029>.

⁶ Gerson, Lloyd P. "Plato on Identity, Sameness, and Difference." *The Review of Metaphysics* 58, no. 2 (2004): 305–32. <http://www.jstor.org/stable/20130453>.

osobni identitet, budući da je singularnost duše koja se javlja kod platonista, vrlo upitna za njega, u svojoj teoriji identiteta navodi kako je čovjek organizirano i konntinuirano ljudsko tijelo i čiji identitet može biti sastavljen od različitih supstanci (ne nužno jedne) koje čine jedno.

Također u društvenom životu, naglasak se nastoji stavljati na grupni identitet, koji je nosio moć. Te na kraju, Kant koji svoju teoriju identiteta krojio na činjenici da postojimo time što mislimo, svjesni smo sami sebe i znamo 'da jesmo' , tj. tvrdi postojanje entiteta i identiteta istovremeno.⁷

⁷ Dobrić, Josip. "Hegelov prikaz Kantove teorijske filozofije u Predavanjima o povijesti filozofije." Nouspojava 1, br. 1 (2021): 13-30. <https://hrcak.srce.hr/270601>

4. IDENTITET I GRUPE

U prethodnom poglavlju prikazalo se različito tumačenje identiteta u filozofiji tijekom povijesti, dok će se ovdje opisivati razlika identiteta i identitetnih grupa, njihove pozitivne strane unutar društva te manjak utjecaja, najčešće kao posljedica vladajućih grupa koje pokušavaju načiniti balans među vladajućom grupnom (ne nužno najvećom) te provođenjaem demokratskih načela o jednakosti svake osobe (i grupe), ali i mogućnosti slobodnog udruženja. Grupe se prije svega smatraju entitetom koji nosi neki oblik strukture koji je prepoznatljiv po nekoj osobini članova, posebice na temelju zajedničkih, bilo zbog zajedničkog podrijetla, spola, roda, i sličnih, zbog kojih su se tijekom povijesti i vladajući i oni kojima se vlada, suočavali s preprekama i kontroverzama.

Aristotel je imao unikatan pogled na grupu, tj. tada zajednicu. Njegova se mišljenja o zajednici, njenom nastanku i važnosti vide u dijelima poput "Politike" i "Nikomahove etike". Kao što je i ranije navedeno, sve kreće od pojedinca, tj. osobe koja je društvena, politična te kojoj je zbog toga potrebna zajednica. Stoga je, svaka zajednica tj. prema Aristotelu *polis*, cilj svakog pojedinca. Takva grupa tj. svaki grad je neko zajedništvo izgrađeno poradi dobra, posebno državi kao najvećem dobru. Aristotel ovim citatom očigledno prednost daje grupi iznad pojedinca, budući da u svojoj filozofiji naglašava kako se pojedinac gubi bez zajednice, nema osobinu samodostatnosti koja ga upotpunjuje društvom.

Što se tiče primjerice Hobbesa, i njegova pogleda na grupu i pojedinca, smatrao je kako naglasak treba staviti grupu (narod) i njene interese, a onaj tko će se pobrinuti da se pravednost i jednakost provede treba biti vladar, koji će dobiti potporu od same grupe. U tom zajedništvu, svatko je zaštićen na jednak način te nema mogućnost ugrožavanja slobode drugog, te tako sigurnost postoji za sve.⁸

No, nasuprot njemu, interesantno je kako je Locke, učinio razliku, te je još veću slobodu i prava dao narodu koji se mogao boriti protiv vladara i time mu oduzeo autoritetnu ulogu koju

⁸ Posavec, Zvonko. "Hobbes – Kant." *Politička misao* 43, br. 1 (2006): 29-37. <https://hrcak.srce.hr/20585>

mu je pridao Hobbes, te naglasio mogućnost promjene vladavine, ukoliko vladar ne čini dobro za grupu⁹, što na koncu predstavlja neke početke modernijeg shvaćanja države (demokracije) i snagu grupe u odlučivanju načina vladanja nekom zajednicom.

Prema temeljnoj literaturi, Amy Gutmann navodi kako su naš identitet i naši interesi tijesno isprepleteni. Time, identitet bi bio efektivan način na koji bi grupa uspješno pokušala ostvariti svoje ciljeve. Na temelju ove izjave, temeljit će detaljnije objašnjenje kompleksnosti odnosa u idućim podnaslovima ovog poglavlja.¹⁰

4.1 IDENTITETNE I INTERESNE GRUPE

Kao što je već prikazano, identitet je osnova osnutka grupe, osim predstavljanja glavne zajedničke osobine, identitetne grupe, posebice u demokraciji, nose ključnu ulogu u ostvarivanju, kako Gutmann navodi, instrumentalnih interesa time što se netko odluči pridružiti grupi. Tako nastaje naziv interesnih grupa. Stoga, glavna razlika među identitetnim i interesnim grupama jest upravo po tome što je kod prvo navedene grupe, naglasak na zajedničkoj identifikaciji, iz koje proizlazi osjećaj pripadanja i zajedništva, dok kod drugih pak prevladava interes. Prema Amy Gutmann, time bi identitetne grupe bile otvorenije za primanje novih članova te bi se lakše politički organizirale, poticale solidarnost, dok je s druge strane, kod interesnih grupa upravo suprotno, naglasak na izdavanju svih napora grupe ka političkim uspjesima.¹¹

Demokracija kao sustav, pokušava uspostaviti jednako tretiranje svih građana i time im također omogućiti i jednaka prava i mogućnosti. Svakako, važno je napomenuti kako u demokraciji uvijek postoji neka dominantna grupa, koja se primjerice ističe spolom, religijskom pripadnošću, nacionalnošću i sl., No, ne smije se dopustiti da takve grupe, zbog svoje dominantnosti, imaju dodatne povlastice unutar društva ili da im se praštaju prijestupi

⁹ Bačić, Arsen. "John Locke i njegov doprinos učenju o podjeli vlasti." *Politička misao* 24, br. 4 (1987): 98-106. <https://hrcak.srce.hr/113976>

¹⁰ Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press, (2004.):12.

¹¹ Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press, (2004.):13-14

koji su inače za većinu važeći, kako bi se onemogućilo nastajanje bilo kakavog oblika tiranije ili općenito supremacije pojedine grupe. Stoga, identitetne grupe, svoje glavno obilježje - zajedničku identifikaciju, uvijek pokušavaju koristiti za promidžbu pozitivnih osobina. Gutmann navodi kako karakterizacija s grupom, osim što omogućuje međusobnu identifikaciju, i neka nematerijalna dobra, ima za cilj što više motivirati članove ka zajedničkom/timskom radu, te služiti kao motivacija individui za osobni napredak. Jedan od uvijek prisutnih primjera tijekom povijesti, a i posebno u modernije vrijeme s porastom i popularnošću feminističkog pokreta i mentaliteta, među ne samo ženskim, već i muškim i nedefinirajućim rodovima, jest borba za istinsku jednakost, posebice u pružanju prilika i mogućnosti koje često istinski postoje samo u teoriji, no ne i u praksi. Ženski se rod oduvijek borio protiv stereotipova nametnutih od strane vladajućih (muškaraca/patrijarhata). U političkoj praksi demokracije, takva se pitanja kao i pitanja manjima, siromašnijih i sl., koriste kao 'oružje' u 'borbi' za bolju budućnost jednakosti.¹² Štoviše, često svjedočimo o mikropolitkama identiteta u borbi za obrat hegemonije u suvremenim društvima. To se posebno odnosi na ideje zagovornika feminizma, lgbta+ grupa, rasnih i kulturalnih manjina.

13

4.2 PODJELA IDENTITETNIH GRUPA

U prethodnom smo se poglavlju upoznali s važnosti identifikacije koju identitet nosi unutar identitetnih grupa. Unutar demokracije gdje je naglasak na jedinstvu u različitosti, zaključuje se da postoje razne grupe različitih identifikacija koje mogu utjecati pozitivno i negativno na demokraciju i demokratsku pravdu. Identitetske se grupe mogu podijeliti na više različitih načina, no ovdje će se opisati važnost njih nekoliko. Naglasak je stavljen na opisu kulturnih grupa, utjecaj religijskih grupa posebice u moderno doba gdje su pojave religijskih

¹² Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press, (2004.):193.

¹³ Paić, Žarko. "Trijumf političkih religija – Politika identiteta i sumrak kulture." *Europske studije* 2, br. 3-4 (2016): 5-47. <https://hrcak.srce.hr/171283>

ekstremiteta kreću rapidno uzlaznom putanjom te hipokratskog pojma dobrovoljnih grupa unutar demokracije.

4.3. KULTURNE GRUPE

Promatrajući pojam kulture na najjednostavniji način ona bi obično označavala složenu cjelinu institucija, vrijednosti, predodžbi i praksi koje čine život određene ljudske skupine, a prenose se i primaju učenjem.¹⁴

Ideali slobode i jednakosti što ih nalazimo u političkoj misli Kanta i Hegela dio su općeg određenja kulture kao ideologije¹⁵, navodi Abbinnett, no važno je naglasiti kako su filozofi prije njega definirali kulturu. Autentična ljudska kultura, prema Marxu, može nastati samo revolucionarnim nadilaženjem odnosa privatnog vlasništva.¹⁶

Promatrajući pojedinačne grupe, unutar svake je jasno da kultura sveobuhvatno tretira pojedinačni identitet svakog člana, bez obzira kako poimamo tu grupu. Amy Gutmann navodi nekoliko teoretičara kulture poput Willa Kymlicke, Josepha Raza, Avashi Margalit itd. koji smatraju da kulturne grupe predstavljaju način života koji je sveobuhvatan za njene članove.¹⁷

Naravno, svaka bi kulturna grupa, prije svega trebala staviti naglasak da negdje pripadamo, s obzirom da dijelimo ista kulturna obilježja. To rezultira međusobnim poštovanjem, no i poštovanjem koje sam pojedinac uspijeva izgraditi. Time bi unutar svih mogućih opcija koje

¹⁴ kultura. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 6. 6. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=34552>>.

¹⁵ Butković, Hrvoje. "Ross Abbinnett: Culture and Identity (Kultura i identitet)." *Politička misao* 42, br. 3 (2005): 176-178. <https://hrcak.srce.hr/20959>

¹⁶ Butković, Hrvoje. "Ross Abbinnett: Culture and Identity (Kultura i identitet)." *Politička misao* 42, br. 3 (2005): 176-178. <https://hrcak.srce.hr/20959>

¹⁷ Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press, (2004.):37

se nalaze, svaki pojedinac imao mogućnost da na temelju konteksta svog izbora, te sveobuhvatnosti kulture, odlučiti na koji način želi živjeti svoj život.¹⁸

No, kulturne grupe, nose mnoge tamne, negativne strane koje prikazuju kulturu u njenom kompliciranom kontekstu, baš kao što i sam pojam identiteta, ne možemo u potpunosti shvatiti i objasniti jednom definicijom. U prethodnim je poglavljima spomenuto kako u svakom identitetu i grupi postoji onaj tko je dominantan i onaj tko je nije, što je vidljivo u slučaju kulturnih manjina, ne nužno kvantitativnim, već povijesno i kontinuirano obespravljenim, zanemarenim ili podcijenjenim, na temelju lažnih vjerovanja ili stereotipova. Stoga, iako kulture daju osjećaj pripadnosti i potpunosti pojedinca, budući da je svaka za sebe i određuje svoj sustav pravila te stupanj slobode, postavlja se pitanje djeluju li grupe zaista pozitivno na pojedinca i njegovo osobna dobro ili pravilima ograničavaju njegovu slobodu i 'guše' pravo izbora.

Baš kao što Efferson u djelu “Koevolucija kulturnih grupa i favoriziranje unutar grupa” opisuje kako su kulturne granice zapravo često bile ne samo temeljni, već i jedini kriterij prema kojemu se temeljio/širio/promatrao pojam poput diskriminacije na temelju spola, nacionalizma ili netrepeljivosti među različitim vjerama, tako je rezultat narušenih odnosa stvarao ratove.¹⁹

Stoga, unutar kulturnih grupa, problem koji traje oduvijek jest favoriziranje jednog, povlaštenog dijela grupe što je vidljivo na primjeru Amy Gutmann u djelu “Identitet u demokraciji”, kako u Pueblo kulturi, žena koja je zbog svog spola koji je osnova njenog identiteta, nepravedno diskriminirana (demokratski gledajući), ako ne ispunjava uvjete koji inače u istim slučajevima nisu nametnuti suprotnom spolu, primjerice poput gubitka prava na nasljeđivanje zemljišta ako se ženska osoba uda za osobu koja nije iz Pueblo kulture, prava

¹⁸ Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press, (2004.):41.

¹⁹ Efferson, Charles, Rafael Lalive, and Ernst Fehr. “The Coevolution of Cultural Groups and Ingroup Favoritism.” *Science* 321, no. 5897 (2008): 1844–49. <http://www.jstor.org/stable/20144903>

na lov ili čak i prava glasa.²⁰ Time je ta kultura, svom pripadniku, zapravo uskratila slobodu i pravo, iako ta kultura postoji na tlu SAD-a, poznate svjetske demokracije. Podupiranje kulture kao jednog od osnovnih prava pojedinca za vrijeme pripadanja nekoj kulturi, često znači podupiranje kulture koja će oduzeti pravo pojedincu, koji se prvotno, na temelju zajedničke (iste) identifikacije, smatrao članom.²¹

Time se otvara pitanje što će demokracija učiniti, a pritom poštivati identitet grupe, njihovo određenje unutar demokracije, ali i poduprijeti samog pojedinca, u ovom slučaju ženu kojoj se oduzimaju prava koja prema demokratskom ustroju, koji vlada državom i čijim je ona građaninom, po prirodi pripada takvo pravo. No, odgovor na ovakvu problematiku, pokušat će se konstruirati u narednim paragrafima odnosa individue i grupe te uspostavi balansa među grupama i demokracijom, ali i zaštitom prava pojedinca.

4.4. DOBROVOLJNE GRUPE

Ono što razlikuje dobrovoljne grupe od kulturnih jest to što, pojedinac ima veću slobodu uključenja i isključenja iz grupe. No, kao i u svemu, ipak postoje iznimke, nepravda i neprihvatanje pojedinaca ili čak cijelih skupina, zbog nekog drugog dodatnog identitetskog obilježja, poput primjerice seksualne orijentacije, roda, spola, rase i slično, što je obilježilo povijest pa tako i današnji 21. vijek koji nije ni blizu slobode i prihvatanja za koje se vjerovalo da će se postići u prošlosti.

U povijesti, Locke i Hobbes bili su među prvima koji su naglasak stavljali na važnosti pristanka svakog člana zajednice te stvaranju zajedničkih ciljeva i mudrih strategija kojim bi se omogućio život među zajedničkim uvjetima za svakog člana.²²

²⁰ Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press, (2004):45.

²¹ Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press, (2004):59.

²² Posavec, Zvonko. "Hobbes – Kant." *Politička misao* 43, br. 1 (2006): 29-37. <https://hrcak.srce.hr/20585>

George Kateb navodi kako biti slobodan, znači živjeti onako kako pojedinac želi, sukladno njegovim uvjetima, što naposljetku označava uključanje u različite oblike veza.²³

Takvim pravcem nastavlja i Amy Gutmann, navodeći kako mogućnost pripadanja nekoj grupi, označava našu slobodu. No, to ne znači da 'mjesto ima za sve'. Uključivanje u neku grupu, osim što dodaje na identitetu onoga tko je pripadnik jedne, također opisuje i onoga kome je to pravo uskraćeno.²⁴ Stoga razlikuje se identitet pripadanja nekoj grupi i time potencijalno identitet kojim će se diskriminirati oni nepripadajući, primjerice poznati slučaj Roberts v United States Jaycess gdje je diskriminacija usmjerena prema ženama.

4.5. IDENTITET UNUTAR RELIGIJSKIH GRUPA

Religije u globalno doba mogu imati značenje izvora kulturnoga identiteta naroda i pojedinca samo ako se kultura ispražnjava od svojih primarnih sadržaja.²⁵ U doba renesanse, točnije Hobbes smatrao je kako je nužno odvojiti Crkvu od države, u nadi da narod bude taj koji će odabrati vladara, i time maknuti ideju da je Bog taj ili da se preko pape bira vladara, stavljajući naglasak na grupi koji bira tko će biti na vlasti.²⁶

Kada se želi zaključiti kakve su prednosti kulturnih grupa ili grupa općenito, Will Kymlicka smatra kako vjerska sloboda kao oblik slobodnog izražavanja, predstavlja obilježje dobrog života.²⁷ Stoga, religija može na vrlo interesantan način utjecati na dobrovoljna udruženja

²³ Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press, (2004)

²⁴ Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press, (2004):87.

²⁵ Paić, Žarko. "Trijumf političkih religija – Politika identiteta i sumrak kulture." *Europske studije* 2, br. 3-4 (2016): 5-47. <https://hrcak.srce.hr/171283>

²⁶ Žažar, Krešimir. "Thomas Hobbes - Levijatan ili Građa, oblik i moć crkvene i građanske države." *Revija za sociologiju* 38, br. 3-4 (2007): 159-160. <https://hrcak.srce.hr/23033>

²⁷ Moore, Margaret. *Noûs* 26, no. 4 (1992): 548–50. <https://doi.org/10.2307/2216039>.

ljudi, budući da je život unutar religije bogat brojim udruženjima, tj. osobama koje su aktivne unutar religije, i s kojom se identificiraju, imaju potrebu/želju za priključivanjem dobrovoljnim udrugama kako bi poboljšali životne uvjete, ne samo unutar, već i u široj zajednici, van religijskog kruga.²⁸ To potvrđuje i činjenica kako je religija i danas, u svijetu kojem vlada znanost, činjenice i snažna predikcija događaja, i dalje glavna točka oko koje ljudi izgrađuju svoje identitete. Nadalje, čak i neke države, religijski prilično/skoro potpuno homogene, stvaraju snažan religijski identitet među građanima, zbog čega oni jasno iskazuju svoje stavove i uvjerenja o brojnim kompliciranim pitanjima koja se tiču ljudskih prava i sloboda. Može se zaključiti kako je i dalje veza među religijom i državom vrlo snažna pa se sam pojam identiteta s religijskog često proširuje i na nacionalni. Rousseau je smatrao kako je vrlo bitno da je jaka veza među državom i religijom, iako je religiju više smatrao sociološkim konstruktom, koji održava ljude unutar države (društva) koju su ostvarili društvenim ugovorom, i time ostvarili najjači oblik povezanosti u jednu cjelinu. Vjerujući tako da je religija radije civilna, nego li teološka, mnogi su se kasnije ugledali na njegovu teoriju i s druge strane Atlantskog oceana, na američkom kontinentu.²⁹

Upravo vjerovanje Rousseaua, kako religija jedina ima snagu održivosti grupe tj. naroda na okupu, otvara se pitanje je li religijski identitet ipak drugačiji od drugih ili čak poseban? Postoje različite tvrdnje, no jasno je kako se istinitost vjere može na jednake načine tvrditi kao i opovrgavati, a najčešća od njih u novije vrijeme jest ona debata između evolucije i kreacionizma zbog koje se religijski identitet pokušava prikazati kao onaj jednak ostalima, bez posebnosti. Budući da postoje mnoge vjere koje nude takoreći cjeloukupni identitet njihovim članovima, izgradili su i načine na koje njeguju uvjerenja o istinitosti učenja. No, ne samo što se religije međusobno razlikuju, već i unutar samih, postoje različita prakticiranja i uvjerenja, stoga je teško odrediti koji je identitet ispravan, a koji ne, dakle ne samo u odnosu na onaj

²⁸ Lam, Pui-Yan. "As the Flocks Gather: How Religion Affects Voluntary Association Participation." *Journal for the Scientific Study of Religion* 41, no. 3 (2002): 405–22. <http://www.jstor.org/stable/1387453>.

²⁹ Markešić, Ivan. "Civilna religija. Od J.-J. Rousseaua do N. Luhmanna i H. Kunga." *Filozofska istraživanja* 34, br. 1-2 (2014): 97-109. <https://hrcak.srce.hr/132993>

sekularni (onaj van religije), nego i međusobno. Stoga Amy Gutmann u djelu "Identity in democracy" navodi zaključak Kenta Greenwalta koji zaključuje kako je zapravo nitko ne može sigurno i koherentno potvrditi da je religija generalno istinita.³⁰

Iako nije sigurno koji je identitet ispravan, a koji nije, treba naglasiti kako svaka religija donosi mnoge dobre strane u svijetu, primjerice pojavom kršćanstva, i njegovim širenjem u srednjem vijeku, pokušalo se redefinirati pojam osobe i njezina identiteta u obliku individualizma, poticala se međusobnu toleranciju, odbijala se diskriminacija, koja je česta među različitim identifikacijskim grupama te se povezivala moralnost s drugim pozitivnim učenjima i unutar šire zajednice, budući da se brojna učenja preklapaju s etičkim učenjima koja su se spominjala u prošlosti, poput Aristotela koji je u svojim učenjima u "Nikomahovoj etici" te "Državi" vidio svrhu čovjekova života u racionalnom i moralnom življenju. No ne smije se time pridavati dodatna vrijednost vjerskim argumentima nasuprot činjeničnima, onima koji su znanstveno i moralno potvrđeni, osim ako iskazuju socijalnu pravdu svih.³¹

Budući da je nemoguće u potpunosti odrediti koja je religija ispravna, Amy Gutmann naglašava kako je važno postojanje *moralne vjere*, koja poziva na učenje o jednakosti unutar demokracije, inspirira ljude, nebitno jesu li pripadnici neke religije ili ne, te vjeruje kako svatko treba živjeti život kao onaj koji je vrijedan življenja te na temelju takvih vjerovanja graditi pozitivan i etičan identitet pojedinca i grupe.³²

5. ODNOS INDIVIDUE I GRUPE

Opisom identiteta, često se raspravlja o većoj važnosti osobnog ili grupnog identiteta, no ovisno o kontekstu situaciju koji pojedini filozofi opisuju, odgovori su različiti.

Individua, kao riječ, sama po sebi ne označava živo biće, ni osobu već singularitet, jedno. Tako prema Jeanu Beachleru, osoba po imenu Pierre označavala bi jednu od individua koja

³⁰ Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press, (2004):155.

³¹ Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press, (2004):168.

³² Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press, (2004):158.

predstavlja osobu, tj. živo biće prije svega. On postoji u svojoj nesvodivoj singularnosti.³³ Nakon utvrđenosti nemogućnosti pobijanja jedinstvenosti i singularnosti individue, njen se identitet proširuje, destabilizira daljnim obilježavanjem drugih specifičnosti, roda, spola, religioznosti, porijeklom i na kraju (ne)pripadnosti nekoj grupi.³⁴

Grupa svoj identitet temelji na udruženju barem dvije idnvidue koje bi dijelile zajedničku identifikaciju, te koja bi imala svoje morale, pravila te zajednički cilj u ostavrivanju. Takve smo primjere već susreli u prethodnim podnaslovima kada su se opisivale različite vrste grupa te njihovi religiozni, dobronamjerni ili čak i ekonomski ciljevi.

Stoga i individua i grupa imaju svoja obilježja, no povijest je različito tumačila vrijednost ili važnost jednog i drugog. Češće je naglasak na grupi u slučajevima nesigurnosti, potrebe za pomoći, ratu ili bilo kojem drugom obliku destabilizacije standardnog poretka, dok je u vrijeme mira, naglasak na individui, češće naglašavajući time odgoj, obrazovanje te duhovni rast pojedinca, individue koja time postaje centar napretka.

Komentirajući razne oblike opasnosti koje prate čovjeka kroz povijest, poput krađe, ubojstva, i sličnih oblika opasnosti koje su prijetile među ljudima, rezultirale su različitim oblicima udruženja ljudi. Primjerice, Aristotel je naglašavao važnost življenja čovjeka unutar zajednice nazivajući ga *zoon politikon*, te tako smatrao da osoba koja ne treba/ ne želi živjeti unutar zajednice s drugima ili je Bog ili je zvijer.³⁵ Rano je time upostavljeno shvaćanje kako osoba, iako je entitet za sebe, ovisi o drugima, prije svega zbog osjećaja pripadanja, a zatim i zbog drugih potreba, sigurnog skloništa, hrane, komunikacije i uključenosti u javni život zajednice.

U novovjekovnoj se filozofiji često raspravljalo o tome što je čovjek po prirodi, Hobbes je primjerice smatrao da je čovjek čovjeku vuk u prirodnom stanju (*homo homini lupus*), tj.

³³ Baechler, Jean and Suzanne Stewart. "Individual, group, and democracy." *Nomos* 35 (1993): 15–40. <http://www.jstor.org/stable/24219482>.

³⁴ Baechler, Jean and Suzanne Stewart. "Individual, group, and democracy." *Nomos* 35 (1993): 15–40. <http://www.jstor.org/stable/24219482>.

³⁵ Aristotel, *Politika*, Globus/SNL, Zagreb 1988., I. 1253a 2–10.

stanju bez ikakvog oblika zajedništva, ili ugovora koji bi tvorio državu, te da čovjek kao individua teži tome da spasi svoj život. Naime, stanje bez zajednice i uređenosti zakonima i pravilima (barem osnovnim) je jadno, što na koncu rezultira jako lošim oblikom života za pojednca. Ljudi shvaćaju da je bolje za njih biti unutar grupe jer će time biti sačuvana njihova prava, živjet će u miru, te bez konstantnog straha od gubitkom života.³⁶ Stoga jasno je kako je ipak za Hobbesa grupa/zajedništvo imala prednost nad individuum prije svega zbog sigurnosnih razloga.

Zaključujemo kako možemo promatrati pojedinca kao zaseban entitet, ali nikada u potpunosti bez njegova pripadanja nekoj grupi. Ta je veza snažna u tolikoj mjeri da se primjerice sloboda jednog mora ograničiti kada prelazi granice i ulazi u sferu drugog pojedinca, ali naglašava sreću koja je važan dio identiteta svake osobe. Wolfe naziva čovjeka *društvenim proizvodom* koji je uvijek dio društva, te njegovo djelovanje uvijek za posljedice ima neko djelovanje na druge, ponekad pozitivno, a nekada negativno, stoga neminovno je da su ta dva pojma međusobno usko povezana.³⁷

5.1 POSTIZANJE IDENTITETA UKLJUČIVANJEM I ISKLJUČIVANJEM IZ GRUPE

No, osim što posjedovanje pojedinog identiteta omogućuje uključivanje u neku grupu, primjerice osobe koje su manjine unutar većinski homogenih država jedne etičke pripadnosti, zatim udruženja žena koje pokušavaju učiniti napredak u zajednici koja ih često zbog nedokazanih, no povijesno i stereotipno mizogrenih narativnosti isključuje iz pojedinih prostora, naglasak je ipak na tome kako pripadnost pojedinom identitetu može označavati isključenje iz nekog drugog, primjerice zbog svoje fizičke građe, žene se i dalje smatraju

³⁶ Žažar, Krešimir. "Thomas Hobbes - Levijatan ili Građa, oblik i moć crkvene i građanske države." *Revija za sociologiju* 38, br. 3-4 (2007): 159-160. <https://hrcak.srce.hr/23033>

³⁷ Wolfe, A. B. "Individualism and Democracy." *International Journal of Ethics* 33, no. 4 (1923): 398–415. <http://www.jstor.org/stable/2377595>.

manje odgovarajućima za svijet reklama, negoli muškarci, navodi Amy Gutmann kao jedan od primjera.³⁸ Upravo isključivanje iz grupe, jedan je od najvećih problema koje predstavljaju dobrovoljne grupe unutar demokracije. Stoga, nadalje Gutmann navodi, kako postoje dvije krajnosti unutar grupe, a to je prisiljavanje na uključivanje u pojedinu grupu, te prisilno isključivanje, no svakako su oba primjera problematična, zbog manjka prava pojedinca i njegove slobode.³⁹ To je naravno omogućeno unutar pojedinih situacija, no demokracija pokušava smanjiti ekstreme što je više moguće, budući da je jedna od glavnih oznaka demokracije upravo jednaka prava na slobodu pa time i odabir hoćemo li na temelju zajedničke identifikacije s pojedinom grupom odlučiti postati članom ili pak ne.

Osim što pojedinac/i poprima(ju) identitet kao *isključeni*, tako i oni unutar grupe koja isključuje druge, jasno pokazuju svoj identitet. Popular primjer koji je pobudio kontroverzu kod stranki i vjerskih grupa lijevice i desnice, jest primjer Boy Scoutsa u SAD-u, koji unutar svog sportskog identiteta, kao centralnog oblika identifikacije unutar grupe, odlučuju ne prihvaćati/uključiti, one sportaše koji su se osim s sportskim identitetom, identificirali s identitetom lgbtqa+ zajednice, budući da je narativnost ove grupe tada jasno odredila svoju isključivost prema svima koji se ne identificiraju s heteroseksualnim normama. Kada takve osobe s ograničenim/ nepotpunim identitetom (osobe koje nisu odgovarale gore nevedenim zahtjevima), pokušaju osnovati vlastite grupe, a Grupa poput Boy Scoutsa je ona dominantna unutar šireg društva (u kojem je takvo mišljenje uvriježeno kod većine), ipak će biti teško pronaći potpuno ekvivalentnu zamjenu, u nadi za upotpunjenjem identiteta i ekspresije dijela identiteta koji im je uskraćen.⁴⁰

³⁸ Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press,(2004):96.

³⁹ Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press,(2004):96.

⁴⁰ Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press,(2004):104.

5.2 PRITISAK I(LI) POTPORA VLADE

Ovisno o tome koji je oblik vladavine unutar države, koja je religije dominantna, tradicija i običaji, utjecat će na to kakvi će stereotipovi postojati u odnosu na pojedinu grupu koja se identificira zajedničkim identitetom. U prethodnom poglavlju, jasno je prikazano da ona grupa koja je dominantna, ne samo brojem, već i posjedovanjem moći koji eksponira nad ostatkom društva, direktno utječe na sudbine onih koji nemaju tu 'privilegiju'. U demokracijama velikih nacija, poput SAD-a gdje se jasno iskazuju stavovi kod pripadnika različitih grupa, zaključujemo kako, bez obzira na kontroverzne događaje povodom primjera grupe Boy Scouts, oni koji dijele slična mišljenja, 'ostaju jedni uz druge', primjerice ortodoksni i rimokatolički predstavnici Crkve (nastavljaju s potporom grupe), dok će pojedine denominacije, najčešće protestantizma, ipak javno podržati one diskriminirane, u ovom slučaju, osobe koje se identificiraju s lgbtqa+ identitetom.

Vujadinović u svom djelu "Civilno društvo i politička kultura" naglašava važnost udruživanja tj. samoorganizacije članova grupe i njihovo djelovanje unutar društva i države kako bi bili u mogućnosti provesti svoje ciljeve u stvarnost, nekada samostalno jer imaju dostatna sredstva i mogućnosti, ponekad s dodatnom pomoći, no nekad i vršenjem pritiska na vlast⁴¹ kako bi članovi, ostvarili pravo koje im se prvotno i daje osnovnom definicijom grupe - sloboda udruživanja na temelju zajedničke identifikacije.

5.3 ODGOVOR DEMOKRACIJE NA DISKRIMINACIJU

Na temelju iznesenih tvrdnji u prethodnom poglavlju, pokušat će se načiniti zaključak kako se demokracija istinski 'nosi' s pitanjima koja u teorijskom dijelu imaju sve mogućnosti i time visoke šanse da se u praktičkom dijelu ostvare u potpunosti, no zbog kompleksnosti unutar pojedinačne demokracije (posebice povijesti), tj, svake države, i njenog naroda, koji unutar demokracije ne treba nužno biti homogen na temelju iste religije, tradicije, rase, nacionalnosti

⁴¹ Vujadinović, Dragica. "Civilno društvo i politička kultura." *Filozofska istraživanja* 28, br. 1 (2008): 21-33. <https://hrcak.srce.hr/23139>

i slično, već kao onaj dio populacije koji se ističe svojom različitošću i takoreći proslaviti prihvaćanjem unutar društva omogućavajući iste startne pozicije, neokaljane predrasudama ili netrepeljivošću i sl. proslaviti jedinstvo u različitosti.

Vujadinović u svom djelu "Civilno društvo i politička kultura" opisuje kako je cilj demokracije u konačnici ostvariti emancipacijski aktivizam građana, u pogledu obrane vlastitih i grupnih ideala i identiteta, kreiranju grupno održive javnosti, jednakosti i borbe protiv zlouporabe ekstremnih fenomena koji se često javlju u polju demokracije u zadnjem desetljeću.⁴²

Kao što je ranije prikazano na primjeru Julie Martinez, osim što njena kulturna grupa nije omogućila jednaka prava za sve pa tako i za nju, diskriminirajući ciljani dio demografije unutar Pueblo kulture, tako ju je iznevjerila i sama demokracija koja kako bi ispoštovala jednako postojanje identitetnih grupa unutar sustava, odlučuje žrtvovati jedan dio društva, koji je najčešće i u drugim grupama subordiniran i sabotiran - žene. Kao odgovor na ovaj neprimjereni događaj (kao događaj unutar demokracije), Kymlicka i Taylor jasno naglašavaju kako se nipošto ne mogu prepoznati prava jedne grupe, time što bi se prekršilo prava pojedinca, pa tako i osnovna prava žena unutar Pueblo kulture, koje zaslužuju podjednaka prava, povlastice te kazne kao i muškarci, u slučaju primjerice vjenčanja s osobom koja nije pripadnik iste kulture.⁴³

Primjerom dobrovoljnih grupa, vidljivo je kako pojedinac kao ima pravo biti neprimljen unutar pojedine grupe, isto tako ima pravo odabrati ne biti članom nijedne grupe, no Amy Gutmann uvodi pojam *recipročnosti* kao rješenje za pojedinca i grupu unutar demokracije. Dakle, međusobna potpora među ljudima, prije svega omogućuje siguran život pojedinca, popravljajući njegovo zdravlje, mentalno i fizičko, te daje osjećaj zaštićenosti. Time će se smanjiti nasilje, kriminal i povećati osjećaj povjerenja u druge.⁴⁴

⁴² Vujadinović, Dragica. "Civilno društvo i politička kultura." *Filozofska istraživanja* 28, br. 1 (2008): 21-33. <https://hrcak.srce.hr/23139>

⁴³ Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press,(2004):51.

⁴⁴ Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press,(2004):113.

Jean Beachler opisuje strukturu demokracije u obliku piramide i tako prikazuje kompleksnost odnosa među različitim razinama te važnosti pronalaska zajedničkog 'tla'. Na svakoj razini nalazila bi se određena grupa te se bavila vlastitom politikom, te tako sve do vrha gdje bi se pokušalo pronaći idealno rješenje za sve, ili barem za većinu.⁴⁵ Budući da je dokazano kako brojne politike identitetskih skupina često nadilaze demokratsku, važno je ne zaboraviti osnove jednakih prava, sloboda i mogućnosti za sve, dok se ne uznemirava isto kod drugog/ih. Demokracija pokušava podupirati grupe i njihove ciljeve u najvećoj mogućoj mjeri, no naglašavajući kako identitetne skupine nemaju pravo na temelju svoje identifikacije okoristiti se te tako širiti svoju moć na druge grupe ili vršiti pritisak, posebice jer se unutar demokracije stalno susrećemo s netrepeljivošću prema brojnim grupnim identitetima. Stoga, demokracija treba biti podrška takvim identitetskim grupama kada javno žele prikazati s kojim se nedaćama i preprekama u društvu suočavaju. Takvi primjeri su pozitivna interpretacija grupnog identiteta koji pružaju osjećaj sigurnosti i boljitka svojim članovima.⁴⁶

Na kraju se može zaključiti kako su identitetske grupe vrlo važne unutar same demokracije budući da ujedinjeni omogućuju veći politički utjecaj i uspješnost ka ostvarivanju ciljeva, dok pojedinci upravo suportnu stvarnost žive, s nemogućnosti jačeg političkog utiska.⁴⁷

6. ODNOS IDENTITETA I MOĆI

6.1. VLAST I(LI) MOĆ

Politički identitet ljudi, tj. nacionalni identitet i osjećaj ponosa kao pripadnika pojedine nacije, nužan je za održavanje političke zajednice, jer bez nje nema ni ustavnog poretka ni

⁴⁵ Baechler, Jean, and Suzanne Stewart. "Individual, group, and democracy." *Nomos* 35 (1993): 15–40. <http://www.jstor.org/stable/24219482>.

⁴⁶ Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press,(2004):192.-193.

⁴⁷ Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press,(2004):193.

autoriteta. Butković nadalje navodi u djelu "Kultura i identitet" kako je politička legitimacija ključna za održavanje i funkcioniranje političkog režima, a političko povjerenje, važno za stabilnost kod funkcioniranja političkih autoriteta tj. institucija.⁴⁸

20. je stoljeće posebno bilo burno po pitanju političkih režima, nacionalizma, buđenja svijesti o pripadnosti pojedinom grupnom identitetu, što je bilo od životne važnosti, budući da su mnogi ne samo bili diskriminirani već su i gubili vlastite živote zbog toga što bili drugačije vjerske/etničke/nacionalne pripadnosti. To je vidljivo po Velikm svjetskim ratovima, Hladnom ratu, te ogromnom napretku tehnologije kao i promjenom brojnih vlasti na području ne samo europskog kontinenta nego i širom planeta. Stoga kako održati identitet unutar raznih manjiskih identiteskih grupa koje su najčešće bile ugrožene, no i u nacijama te razlučiti više i niže rase, one vrijedne i ne one bez vrijednosti, ključno je pitanje ovog paragrafa. Militarizacija i teatralizacija javnoga života proizlaze iz divinizacije političke moći u formi totalne države.⁴⁹

Antika je bila vrijeme kada su nastajale različite filozofije o demokraciji, primjerice Platon je bio žestoki protivnik demokracije. Smatrao je kako smo samim rođenjem predodređeni za uspjeh/neuspjeh u životu, no postoje iznimke, time zaključuje kako demokracija nije dobar odgovor kao sustav države, budući da se svakome daje za pravo glasati, tj. demokracija daje vlast nezalicama. Ono u što je čvrsto vjerovao Platon, bilo je da filozofi trebaju biti na vlasti, budući da posjeduju četiri kardinalne vrline: umjerenost, hrabrost, mudrost i pravednost, ili da barem vladari trebaju postati filozofi. Naravno, vrijedno je napomenuti kako se demokracija tada i danas različito poimala, no i tada i danas narod je smatran

⁴⁸ Butković, Hrvoje. "Ross Abbinnett: Culture and Identity (Kultura i identitet)." *Politička misao* 42, br. 3 (2005): 176-178. <https://hrcak.srce.hr/20959>

⁴⁹ Paić, Žarko. "Trijumf političkih religija – Politika identiteta i sumrak kulture." *Europske studije* 2, br. 3-4 (2016): 5-47. <https://hrcak.srce.hr/171283>

temeljem demokracije.⁵⁰ Narod/entitet iz kojeg je prizlazio osjećaj identiteta smatrao se narodom, tj. grupom/zajednicom koja je živjela na istom području te dijelila zajedničke osobine poput tradicije, kulture i sl. Aristotel je s druge strane, bio primjer realista koji naglasak stavljao na grupu tj. na narod, i trebalo se birati prigodan sustav i vladar koji je odogvarao toj grupi tj, narodu. Doba renesanse i humanizma došlo je kao reinkarnacija antičkih ideja i uzora, stoga je i kod Machivellija fokus bio na narodu, na vladaru i time moć 'dao' grupi koja je odlučivala, a izabrani je bio odabran od naroda , što je vidljivo i kod Hobbesa i spomenuto u prošlom poglavlju.

7. IDENTITET I IDEOLOGIJA

Prvo poimanje ideologije koje je značajno bilo je ono od Francisa Bacona, no pojam ideologije koji se objašnjava na način sličan današnjem sustavnom iskrivljavanju pojedinih ili cijelih ideja, uvjerenja, ili činjenica, te tako na potpuno kontroliran i izmanipuliran način kreiranje identiteta te ljudskog djelovanja.⁵¹ U prošlosti pa i danas brojne ideologije upravljaju politikom i određuju sudbine brojnih ljudi svjesno i namjerno.

U članku Howarda F. Steina "Ethnicity, Identity, and Ideology" opisuje se na interesantan način kako se može izmanipulirati povijest, posebice kada unutar jedne identitetne grupe, u ovom primjeru slovačke koja se preselila na američki kontinent, i time načinila potpuno novu sliku unutar novog zapadnog svijeta, te tako preoblikovala svoju povijest u odgovarajući oblik. Također sebe smatraju jako vrijednom dopunom novom narodu američkog kontinenta

⁵⁰ Topaloglu, Aydin. "The Politics of Plato and His Objection to Democracy - CORE." The Politics of Plato and His Objection to Democracy - CORE, n.d. <https://core.ac.uk/works/70725750>.

⁵¹ ideologija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 10.5. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=26914>>.

budući da posjeduju brojne vještine te su napsutili svoju domovinu s ciljem bogaćenja na američkom kontinentu.⁵²

Tijekom vremena, ideologija je najčešće prelazila u onaj nacionalni oblik, te širila svoj utjecaj od manjih identitetskih skupina, koje su najčešće bile oblikovane od strane bliže rodbine i prijatelja do razine nacionalnog identiteta, šireći svoj teritorij. Larsen, Groberg i dr. opisuju to kao nacionalnu ideologiju koja je van povijesnog teritorija, povijesnih sjećanja i društvenih veza. Time je nacionalizam postao toliko dominantan da je odgovarao svim potrebama društva i njihovim potrebama za sigurnošću i identifikacijom.⁵³ Na temelju tolikog utjecaja kojeg je imao na svakog pojedinca i grupu, stvorio se pojam *nacionalnog identiteta* koji se razvijao i širio pod zajedničkim simbolima, tradicijom i najčešće izmjenjenom (korigiranom) poviješću koja je trebala odgovarati slici novog društva. To je imalo učinka, budući da se primjerice početkom 19. stoljeća, rađala nacionalna svijest među mnogim narodima te želja za emancipacijom od vladajućih velikih heterogenih država koje su im onemogućavale istinsko življenje svog identiteta, najčešće zbog različite etničke pripadnosti. Nacionalizam je omogućavao smisao takvim grupama koje su često gubile nadu i smisao u životu *građana drugog reda*. Time se može povezati etnička pripadnost s nacionalnim identitetom. Larsen, Groberg i dr. također ističu kako je nacionalni osjećaj neizbježan element definiranja identiteta tj. potraga za svojim porijeklom/ “korijenjem”⁵⁴, jer kulture poput primjerice poput Hrvata u 19./20. stoljeću, svoj su identitet pokušale upotpuniti

⁵² Stein, Howard F. “Ethnicity, Identity, and Ideology.” *The School Review* 83, no. 2 (1975): 273–300. <http://www.jstor.org/stable/1084644>.

⁵³ Larsen, Knud S., David H. Groberg, Krum Krumov Ludmilla, Andrejeva Kashlekeva, Zlatka Russinova, Gyorgy Csepeli, and Reidar Ommundsen. “Ideology and Identity: A National Outlook.” *Journal of Peace Research* 32, no. 2 (1995): 165–79. <http://www.jstor.org/stable/425065>.

⁵⁴ Larsen, Knud S., David H. Groberg, Krum Krumov Ludmilla, Andrejeva Kashlekeva, Zlatka Russinova, Gyorgy Csepeli, and Reidar Ommundsen. “Ideology and Identity: A National Outlook.” *Journal of Peace Research* 32, no. 2 (1995): 165–79. <http://www.jstor.org/stable/425065>.

njegovanjem zajedničke prošlosti, velikih ratnika, pisaca, zajedništva, bratstva i etničke pripadnosti koja se razlikovala od drugih naroda bivše Austro-Ugarske (Habsburške) Monarhije.⁵⁵

No osim zajedničke prošlosti, simbola i tradicije, u drugim primjerima prošlosti zajednički identitet iskazivao se religijom, rasom, mjestom življenja, istim zanimanjem i slično.

Nadalje, Maynard naglašava problematiku kada se identitet i ideologija ne podudaraju i kako tada kontrast između identiteta i ideologije briše svijest o dubokoj važnosti identiteta za sve ideologije. To implicira, na primjer, da klasične 'velike ideologije' dvadesetog stoljeća nisu uključivale kritičke koncepcije političkog, etničkog ili nacionalnog identiteta.⁵⁶

Baechler pokušava povezati koncept demokracije, ideologije i identiteta u jednom pa tako putem zajedničkog modela opisuje kako se modelom demokracije omogućuje da se u početku namjeste savršeni uvjeti kao u ekperimentu da dobijemo željene rezultate, tj. da uvjerimo građane u istinu koju oni predosjećaju, ali da ne zaborave postojanje i suprotog, laži. Svako mišljenje i svaka tvrdnja iznesena u javnosti, izložena je i jednom i drugom. No takav oblik demokracije podvrgnut je shvaćanaju prošlosti kao one koja u Europi velikim dijelom prošlosti nije bila demokratska, ali bilo kojim oblicima namjernog mijenjanja bilo kakvih doktrina, političkih uvjerenja i slično. No, to nosi i pozitivne strane, što je bolje razumjevanje prošlosti i današnjice, kako bi uz potporu vladajućih, građani bili u mogućnosti ostvariti život u kojem se demokracija i ideologija neće sukobiti.⁵⁷

⁵⁵ Korunić, Petar. "Početak etnografske statistike u Habsburškoj monarhiji i Hrvatskoj: Etnička identifikacija i etničke strukture stanovništva." *Historijski zbornik* 63, br. 1 (2010): 5-51. <https://hrcak.srce.hr/81676>

⁵⁶ Maynard, Jonathan Leader. "Identity and Ideology in Political Violence and Conflict." *St Antony's International Review* 10, no. 2 (2015): 18–52. <http://www.jstor.org/stable/26229187>.

⁵⁷ Baechler, Jean, and Suzanne Stewart. "Individual, Group, and democracy." *Nomos* 35 (1993): 15–40. <http://www.jstor.org/stable/24219482>.

8. ZAKLJUČAK

Identitet je odvijek bio kompliciran pojam koji su proučavale brojne grane znanosti. Iako je do sada mnogo toga široj javnosti poznato o identitetu i njegovim općim podjelama te kako je pomogao kreirati povijest raznih grupa i, naroda i nacija, unutar znanstvenog kruga i dalje je mnogo oprečnosti, mnogo kontroverzi i kompletno različitih poimanja. Osim što identitet vezujemo uz pojednice, koji su i sami po sebi složeni i svestrani unutar svoje jedinstvenosti, tako ga njegovom podjelom možemo vezati uz brojne oblike grupiranja ljudi na temelju različitih identifikacija. Time se shvaća važnost prisutnosti identiteta u svakodnevnom životu.

Prikazano je kako unutar vlada brojnih demokracija, koje trebaju biti vrhunac ljudske slobode i prava, i dalje postoje korumpirane grupe, grupe čija se identifikacija temelji na isključivanju pojedinih grupa te pokušavanju utjecaja na ostale grupe posjedovanjem moći. Religijske grupe, kao i u prošlosti tako i danas pojavom ekstremizma, fanatizma, no i one međusobne povijesne, vjerske netrepeljivosti rezultiraju oštrim predrasudama. Osim vjerske problematike, u ovom se radu pokušao prikazati i problem stereotipova i etiketiranja koji se često vežu uz žene, osobe druge rase (osim bjelačke), te težine koju pripadnici bilo koje druge seksualne orijentacije, osim one heteroseksualne svakodnevno doživljavaju. Na temelju raznih predrasuda, nastajale su i razne ideologije, manipulirajući identitet pojedine grupe, koja je glamurozno uzdizana i veličana, a ne rijetko i negativno utjecala na one druge, što je najbolje vidljivo brojim političkim režimima europskih država dvadesetog stoljeća.

Stoga, Veljak u članku "Pitanja identiteta" govori o problematiziranju pluralnosti identiteta, te ograničene koristi pri razmatranju etičke dimenzije odnosa između individualnog identiteta i onog kolektivnog/socijalnog, kao i posljedicama nadirućeg kulturnog i moralnog relativizma koji se očituju u neprepoznatljivosti zbiljskih problema oko identiteta te rezultiraju stvaranjem niza lažnih alternativa koje danas u rastućoj mjeri guše medijski i javni prostor.⁵⁸

⁵⁸ Veljak, Lino. "Pitanja identiteta. Uz temu." *Filozofska istraživanja* 31, br. 4 (2011): 703-705. <https://hrcak.srce.hr/82419>

9. POPIS LITERATURE

1. Gutmann, Amy. *Identity in democracy*. Princeton University Press,(2004)
2. identitet. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 23. 5. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=26909>>.
3. Raunić, Raul. "Politika identiteta i demokratska pravednost." *Filozofska istraživanja* 31, br. 4 (2011): 719-734. <https://hrcak.srce.hr/82487>
4. Kenneth T. Barnes. "Aristotle on Identity and Its Problems." *Phronesis* 22, no. 1 (1977): 48–62. <http://www.jstor.org/stable/4182004>.
5. Aristotel, *Metafizika*, Z 1, 1018a
6. White, Nicholas P. "Aristotle on Sameness and Oneness." *The Philosophical Review* 80, no. 2 (1971): 177–97. <https://doi.org/10.2307/2184029>.
7. Gerson, Lloyd P. "Plato on Identity, Sameness, and Difference." *The Review of Metaphysics* 58, no. 2 (2004): 305–32. <http://www.jstor.org/stable/20130453>.
8. Pejinenburg, Jeanne. "Identity and difference: A hundred years of analytic philosophy." *Metaphilosophy* 31, no. 4 (2000): 365–81. <http://www.jstor.org/stable/24439360>.
9. Posavec, Zvonko. "Hobbes – Kant." *Politička misao* 43, br. 1 (2006): 29-37. <https://hrcak.srce.hr/20585>
10. kultura. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 6. 6. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=34552>>.
11. Aristotel, *Politika*, Globus/SNL, Zagreb 1988., I. 1253a 2–10.

12. Maynard, Jonathan Leader. "Identity and Ideology in Political Violence and Conflict." *St Antony's International Review* 10, no. 2 (2015): 18–52. <http://www.jstor.org/stable/26229187>.
13. Vujadinović, Dragica. "Civilno društvo i politička kultura." *Filozofska istraživanja* 28, br. 1 (2008): 21-33. <https://hrcak.srce.hr/23139>
14. Markešić, Ivan. "Civilna religija. Od J.-J. Rousseaua do N. Luhmanna i H. Kunga." *Filozofska istraživanja* 34, br. 1-2 (2014): 97-109. <https://hrcak.srce.hr/132993>
15. Žažar, Krešimir. "Thomas Hobbes - Levijatan ili Građa, oblik i moć crkvene i građanske države." *Revija za sociologiju* 38, br. 3-4 (2007): 159-160. <https://hrcak.srce.hr/23033>
16. Baechler, Jean, and Suzanne Stewart. "Individual, group, and democracy." *Nomos* 35 (1993): 15–40. <http://www.jstor.org/stable/24219482>.
17. ideologija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 10.5. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=26914>>.
18. Stein, Howard F. "Ethnicity, Identity, and Ideology." *The School Review* 83, no. 2 (1975): 273–300. <http://www.jstor.org/stable/1084644>.
19. Veljak, Lino. "Pitanja identiteta. Uz temu." *Filozofska istraživanja* 31, br. 4 (2011): 703-705. <https://hrcak.srce.hr/82419>
20. Dobrić, Josip. "Hegelov prikaz Kantove teorijske filozofije u Predavanjima o povijesti filozofije." *Nouspojva* 1, br. 1 (2021): 13-30. <https://hrcak.srce.hr/270601>
21. Efferson, Charles, Rafael Lalive, and Ernst Fehr. "The Coevolution of Cultural Groups and Ingroup Favoritism." *Science* 321, no. 5897 (2008): 1844–49. <http://www.jstor.org/stable/20144903>

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: Marija Tešija

Naslov rada: Politika identiteta u
filozofiji Amy Gutmann

Znanstveno područje i polje: Filozofija

Vrsta rada: Završni rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

izv. prof. dr. sc. Marita Brčić Kuljiš

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

izv. prof. dr. sc. Marita Brčić Kuljiš

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti* (NN br. 119/22)).

Split, 29.6.2023

Potpis studenta/studentice: _____

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja **Marija Tešija** , kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice prvostupnice Hrvatskog jezika i književnosti i, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 29.6.2023.

Potpis

A handwritten signature in black ink, consisting of several overlapping loops and a long horizontal stroke extending to the right.

